

İşyerinde Psikolojik Yıldırma

Mobbing!

- ✓ Nedir
- ✓ Tarihçesi
- ✓ Nasıl Anlaşılır
- ✓ Türleri
- ✓ Aşamaları
- ✓ Etkileri
- ✓ Önlemleri
- ✓ Hukuki Bilgiler

MOBBING (PSİKOLOJİK YILDIRMA) NEDİR?

Mevcut gücün ya da pozisyonun kötüye kullanılarak; sistematik olarak psikolojik şiddet, baskı, kuşatma, taciz, aşağılama, tehdit vb. şekillerde tecelli eden duygusal bir saldırdır. Kişinin saygısız ve zararlı bir davranışın hedefi olmasıyla başlayıp; işverenin ima ve alay ile karşındakinin toplumsal itibarını düşürmeyi de içeren saldırgan bir ortam yaratarak onu işten çıkmaya zorlamasıdır. Yaş, cinsiyet, ırk ayrımı olmaksızın kişiyi iş yaşamından dışlamak amacı ile kasıtlı olarak yapılır. Mobbing uygulayan kişiye "zorba", mobbing maruz kalan kişiye ise "mağdur" denir.

MOBBINGİN TARİHÇESİ

Mobbing sözcüğü, ilk olarak hayvanların kendi arasındaki savaşımdan belirlenip, daha sonra çocukların birbiriyle olan zorbalık ilişkilerini tanımlamakta kullanılmıştır. İşyerlerinde de 1950-1960'lı yıllarda yapılan araştırmalar, mobbingin sadece çocuklar arasında yaşanmadığını ortaya koymuştur. Mobbing kavramı ile ilk olarak 1984 yılında Dr.Heinz Leymann tarafından 'İş Hayatında Güvenlik ve Sağlık' konulu raporda ortaya atılmış ve böylece bilimsellik kazanmıştır.

MOBBING NASIL ANLAŞILIR?

- Çalışanlar üzerinde yetki, grup psikolojisi, küme ilişkileri yolu ve sistematik baskı ile ortaya çıkar.
- "Sistematik" tespitinin yapılması için, uzmanlar en az altı aylık bir süre öngörmektedirler. Anlık, stresten kaynaklanan sorunlar kastedilmemektedir.
- Bile, isteye, düzenli olarak yapılan aşağılamalar, yersiz suçlamalar kastedilmektedir.
- Mağdur olan kişiler iş yerinden uzaklaşmaya zorlanmaktadır.

MOBBING TÜRLERİ NELERDİR?

Mobbing türlerini 5 ana başlıkta toplayabiliriz.

- **Çalışanın Kendisini Göstermesi ve İletişimi Engellenir:** Kendini ifade etme fırsatı sınırlanır.
- **Kişinin Sosyal İlişkilerine Saldırılır:** İnsanlar sizinle konuşmaz, izole edirsiniz.
- **Kişinin İtibarına Saldırılır:** Arkanızdan kötü konuşulup, alaya alınırsınız.
- **Kişinin Mesleki Konumuna Saldırılır:** Önemli görevler size verilmez, göreviniz kısıtlanır ve yeteneklerinizin altında görev verilir.
- **Kişinin Sağlığı Tehdit Edilir:** Psikolojik ve fiziksel sağlığınız hedef alınır.

MOBBING'İN AŞAMALARI

- Çatışmanın ilk belirtileri
- Çatışmanın çözümlenmeyişi
- Mobbingin başlaması (ruhsal ve fiziksel sağlık etkilenir)
- Mobbingin şiddetlenmesi (performansın düşmesi)
- Mobbingin iyice yoğunlaşması (istirahat, rapor, işe geç kalma)
- Yoğun mobbingin devamı (hastalık için gözüne geçer)
- Hastalık, istifa, uzaklaştırma vs...

MOBBINGE MARUZ KALAN ÇALIŞANLARIN KARSILASABİLECEĞİ OLAYLAR

- Çalışanların kişiliği, doğruluğu, güvenilirliği ve mesleki yeterliliğine saldırılar başlar. (Mesleki yeterlilik sorgulandığı zaman, bu, o kişiye güvenilemeyeceği anlamına da gelir. Eğer mobbinge uğrayana güvenilmiyorsa yaptıkları iş de kendileri de değersizdir.)
- Olumsuz, küçük düşürücü, yıldırıcı, taciz edici, kontrol edici iletişim kurulur. (Verilen süre içinde başarılması zor görevler vermek, izole edilmek, bilginin saklanması, kuralların sıkça değiştirilmesi.)
- Doğrudan ve dolaylı, gizli veya açık yapılması. (Göz teması kurulmaz, tutarsız gösterilirsiniz, görmezden gelirsiniz, yetkileriniz azaltılır.)
- Bir veya birkaç kişi tarafından yapılması (Bu duruma bazen kurum yöneticileri ve diğer çalışanlar da katılır.)
- Mobbingin süresi, sıklığı ve zararı büyür.
- Aniden yetersizmişsiniz gibi gösterilir, önceden şikâyet konusu olmayan bazı hatalar sorun yaratmaya başlar.
- Utandırma eylemi yapılır.
- İşyerinden uzaklaşmak, kurbanın tercihiymiş gibi gösterilir.
- Çare aramak için görüştüğünüz merciler sizi reddeder.

PSİKOLOJİK YILDIRMAYA HEDEF OLAN KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ

- Psikolojik işkenceye maruz kalanların çoğu olumlu özelliklere sahip, zeki, başarı odaklı, yaratıcı, kendisini işine adanmış, dürüst, insanlara güvenen, iyi niyetli, işine bağlı, işiyle özdeşleşmiş, sosyal hayatta içlerine kapanık olmaya meyilli, yumuşak başlı, içsel olarak kendine çok saygı duyan ve yetkinlik düzeyleri yüksek kişilerdir.
- Özellikle yaratıcılık tarafları gelişmiş kişiler, getirdikleri yeni fikirler yüzünden, taşların fazla oynanmamasını isteyen gelenekçi eski çalışanlar tarafından taciz edilmektedir.
- Baskıcının yeteneklerinden üstün özelliklere sahip olan kişilerle yönelir. Çünkü baskıcı kendisinden donanımlı çalışanların, kendi beceriksizlik ve başarısızlığının ortaya çıkmasına sebep olacağından korkmaktadır.

HUKUKİ BİLGİLER

- Manevi acı çektirmeyi, TCK'nin ilgili maddesi "işkence" olarak nitelenmiş ve hapis cezası yaptırımına bağlamıştır.
- Devlet Memurları Kanunu, "amirlerin mahiyetindekilere kötü davranmasını" ve "mahiyetindekilere fiili tecavüzü" disiplin cezası yaptırımına bağlamıştır.
- Mobbing mağduru öğretmen, Atama Yönetmeliğinin ilgili maddesine göre "görev yeri değişikliği niteliğinde" atama isteme hakkına sahiptir.
- Mobbing mağduru, kuruma ve zorbaya karşı maddi ve manevi tazminat davası açma hakkına sahiptir.

MOBBİNG UYGULAMAYA YETKİN (ZORBA) KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

- İkiyüzlü, farklılıklara karşı hoşgörüsüz, kıskanç, aşırı denetleyici kimselerdir.
- Zorba, zorunlu olarak yalancıdır, hafızası seçmecidir, her şeyi inkâr eder, sapkın, tertipçi ve kötü niyetlidir, kulak vermez, yetişkinler arası bir tartışmayı sürdüremez, pişmanlık duymaz, şükran duymaz, yıkıcıdır, esnek davranmaz ve bencildir, duyarsızdır, gayri ciddidir, güvensizdir ve olgunlaşmamıştır, çoğu kez mantık ölçütlerinin ve her türlü ahlaki düzlemin dışındadır.
- Zorbalara genellikle kendi itibarını yükseltmek ve ihtirasları uğruna kötü niyetli ve hileli eylemlere başvurmaktan çekinmezler. Aşırı denetleyici, korkak ve sinirli bir yapıya sahiptirler. Daima güçlü olma isteği içindedirler. Korku ve güvensizliklerini bir başkasına çamur atarak yenmeye çalışırlar. Kendi hasta kişiliklerini saklamak amacıyla diğerlerinin manevi gelişimini önleyecek şekilde güç kullanımı eğilimindedirler. Bu nedenle hep " günah keçisi" arayışı içindedirler.
- Zorba, ayrıcalıklı ve vazgeçilmez olduğuna inanır.
- Zorba narsist kişiliğe sahiptir.
- Performansları kendilerinden daha iyi ve daha üretken birisinininkiyle kıyaslanacağı için, yetenekli olana karşı psikolojik şiddet uygulamayı tek çıkar yol olarak görürler. Bu nedenle, basamakları kendi adlarıyla çıkarmak yerine, yukarıdakini kendi seviyelerine düşürmeye çalışırlar.
- Zorba, sadist kişiliğe sahiptir. Sadist ruhlu zorbalara, yaptıkları eziyetten haz duyarlar. Özel ve toplumsal çevrelerinde dışlandıkları için, kurumsal kimliklerini kullanarak, astlarına ve bazen eşit statüdeki insanlara karşı çok saygısız, kaba ve saldırgan davranırlar.
- Zorba önyargılı ve duygusaldır. Duygusal taciz uygulayanların davranışlarını rasyonel temeli ve izahı yoktur. Mağdurun şiddete maruz kalması; dinsel sosyal veya etnik bir nedene dayanabileceği gibi, gösterdiği yüksek bir performans, elde ettiği bir fırsat, beklenmeyen bir terfi veya ödül, zorbalara

harekete geçirmeye yeter. Hatta onun sevmediği birine benzemek bile kurbanına saldırı için bir neden olabilir.

- Zorba, tembeldir ama bunu gizlemek için yaptığı her işi abartır, başkalarının işini ise küçümser. Sürekli işlerinin çokluğundan ve zorluğundan bahseder. Kendisi dışında bu "çok zor ve önemli" işleri yapacak kimsenin bulunamayacağı düşünürler ya da düşünülmesini isterler.

MOBBİNG'İN KİŞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mobbing insanın mesleki bütünlük ve benlik duygusunu zedeler, kişinin kendine yönelik kuşkusunu artırır, paronaya ve kafa karışıklığına neden olur, kurban kendine güven duygusunu yitirir, kendisini yalıtabilir, huzursuzluk, korku, utanç, öfke ve endişe duyguları yaşar. Mobbing, ağlama, uyku bozuklukları, depresyon, yüksek tansiyon, panik atak, kalp krizine kadar giden sağlık sorunları ve travma sonrası stres bozukluğu yaratabilirler.

AİLE BİREYLERİNE ETKİSİ

Mobbing mağdurunun yaşadığı sorunları aile ortamına yansıtması, aile içi huzursuzluk ve çatışmalara sebep olabilir. Hatta bu durum aile içi şiddet ve boşanmayla sonuçlanabilir.

EKONOMİYE ETKİSİ

Yapılan bir araştırmaya göre Mobbing mağdurunun sağlık giderleri, kazancın üzerinde bir rakama tekabül etmektedir. Psikolojik tedavi, ilaç, doktor ve hastane masrafları yanında; iş veriminin azalması, hastalık izinlerinin artması gibi sonuçları sebebi ile Mobbing ekonomik bağlamda yüksek kayıplara sebep olmaktadır.

MESLEĞİMİZE ETKİSİ

- Mesleki motivasyonun düşmesi
- Öğrenci, veli ve çalışan personelle iletişim çatışmaları
- Tükenmişlik duygusu
- İşe gitmeme isteği
- Çalışmak konusunda pişmanlık ve hırs gibi çatışan hisler
- İş ve iş ortamı değiştirme isteği
- İşle ilgili güvensizlik duyma.

MAĞDURUN ALABİLECEĞİ ÖNLEMLER VE BİREYSEL ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Psikolojik yıldırıma maruz kalan çalışanın, Mobbing uygulayan kişiye taciz edici söz ve davranışlarını durdurmasını açıkça söylemesi ve bu konuşmayı yaparken gerekirse tanıklık edebilecek bir kişinin tanıklık etmesini sağlaması,
- Çalıştığı kurum ile durumu paylaşması,
- Yaşadığı olayları, verilen anlamsız emirleri ve uygulamaları yazılı olarak kaydetmesi,
- Durumu bağlı olduğu sendikanın işyeri temsilcisine ya da sendika yönetimine bildirmesi,
- Hem yardımcı olması hem de kanıt oluşturması bakımından gerekiyorsa tıbbi ve psikolojik yardım alması faydalı olacaktır.

Bu broşür Eğitim Sen İstanbul 3 No'lu Şube Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, yoğunlaşan kadrolaşma politikaları sonucu iş kolumuzda ortaya çıkan, "mobbing" addedebileceğimiz;

- ✓ Baskı, sindirme, sürgün, sicil bozma, cinsiyet ayrımcılığı, ders programları ile oynama,
- ✓ Takdir-teşekkür ve genel olarak ödüllendirmelerin belirli bir kesime yoğunlaşması vb davranışlar noktasında bilinç kazandırmak ve eğitim çalışanlarını hakları konusunda bilgilendirmektir.